



עיונים לפרשת נח עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה



האם לדרום קוראנים מותר ללמוד גמרא?

הרב ש"י לוי

לגילוי עריות. אולם הגמרא מסיקה שמותר לגוי לעסוק בתורה בדיני שבע מצוות בני נח.

האם כל אופן של לימוד אסור על הגוי? הפוסקים דנו על עניין זה מתוך דברי הרמב"ם⁶:

"גוי **שעסק** בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד, וכן גוי ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשהו לעצמו. מו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר **אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן**, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע".

גוי שלא "עוסק" בתורה

הרב ראובן מרגליות⁷ מעיר שהגמרא והרמב"ם לא כתבו שאסור לגוי ללמוד תורה, אלא שאסור לו לעסוק בתורה. סגנון זה דומה לנוסח ברכות התורה: "לעסוק בדברי תורה". על ברכות התורה כתב **הט"ז**⁸ שמשמעות הברכה היא עיסוק בפלפול ובמשא ומתן של תורה, מתוך עמל. על פי זה מסיק הרב מרגליות שייתכן שגם האיסור על הגוי ללמוד תורה הוא רק באופן של עסק ועמל. וכעין זה פסק גם **הרב וינברג בשו"ת שרידי אש**⁹: "נראה לעניות דעתי שהאיסור לעכו"ם לעסוק בתורה היינו בדרך קביעות, ללמוד גופי תורה בספרים שלנו בעיון ובהעמקה".

מדברי **התוספות**¹⁰, לעומת זאת, נראה שאסור לגוי ללמוד תורה בכל אופן, אף כשאינו באופן של עמל ועסק.

בפרשתנו, פרשת נח, מסופר על חורבן המין האנושי בגלל עוונותיו, ועל התחלת בנייתו מחדש מנח ומצאצאיו. מכאן נולד המושג "**בן נח**". עוד לפני מתן תורה נתן הקב"ה קוד מוסרי שבו צריכים לנהוג בני האדם, מצוות אלו, נקראות "שבע מצוות בני נח". שש מהן ניתנו לאדם הראשון, והמצווה השביעית נאמרה לנח¹.

העובר על אחת ממצוות אלו חייב מיתה בבית דין. מצוות אלו חייבו את כלל האנושות, ובכללה את בני ישראל קודם מתן תורה. אולם במתן תורה נתרוממו עם ישראל משאר העמים, על ידי קבלת התורה, כלי חמדתו של הקב"ה, ותרי"ג מצוותיה. התורה אינה נחלתה של כלל האנושות, אלא מיוחדת לעם ישראל בלבד, שנאמר²: "תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב". על פי זה לומדת הגמרא³ שישנו איסור נוסף שלא נכלל בשבע מצוות בני נח⁴:

"אמר רבי יוחנן: **נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה**, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה – לנו מורשה ולא להם".

אולם יש לעיין, מדוע איסור זה לא נמנה יחד עם מצוות בני נח? על כך עונה הגמרא שהאיסור הזה נכלל באיסורים אחרים משבע מצוות בני נח:

"מאן דאמר מורשה – מיגזל קא גזיל לה, מאן דאמר מאורסה – דינו כנערה המאורסה, דבסקילה"⁵.

התורה היא נחלתו הבלעדית של עם ישראל, ולכן גוי העוסק בלימודה כאילו גוזל אותה מידי ישראל. וכן התורה הינה ככלה מאורסה של עם ישראל, ולכן אסור לגוי ללמוד אותה, בדומה

1	הלכות מלכים ט, א.	6	הלכות מלכים י, ט.
2	דברים לג, ד.	7	מרגליות הים, סנהדרין נט, א, אות ג.
3	סנהדרין נט, א.	8	אורח חיים מז, א.
4	כמו כן, הגמרא בסנהדרין נח, ב כותבת שנוכרי ששמר שבת חייב מיתה.	9	חלק ב, סימן נו.
5	מפשט הסוגיה נראה שגוי העוסק בתורה חייב מיתה בידי בית דין, אולם הרמב"ם (הלכות מלכים י, ט) כתב שהוא אינו נהרג בידי בית דין, אלא חייב מיתה בידי שמיים. כדי ליישב זאת עיין בשו"ת הרמב"ם סימן קמט, ובנושאי הכלים על הרמב"ם בהלכות מלכים.	10	חגיגה יג, א; ד"ה אין מוסרין.

מפשט הסוגיה נראה שגוי העוסק בתורה חייב מיתה בידי בית דין, אולם הרמב"ם (הלכות מלכים י, ט) כתב שהוא אינו נהרג בידי בית דין, אלא חייב מיתה בידי שמיים. כדי ליישב זאת עיין בשו"ת הרמב"ם סימן קמט, ובנושאי הכלים על הרמב"ם בהלכות מלכים.

גוי שלא לומד לשם מצוות לימוד תורה

הרמב"ם שציטטנו לעיל משווה את דינו של גוי השומר שבת לגוי שעסק בתורה. הרי ברור שגוי שישב בבטלה יום אחד בעצלותו, ובשל כך שבת ממלאכה – לא יתחייב מיתה. האיסור הוא רק בגוי השומר שבת משום שרוצה לקיים בכך מצווה.

מסקנה זו עולה גם מהמשך לשון הרמב"ם בהלכה זו: "כללו של דבר אין מניחין אותן **לחדש דת ולעשות מצות** לעצמן מדעתן".

מדברים אלה עולה שהאיסור של גוי ללמוד תורה הוא רק אם הוא רוצה לקיים בכך מצוות לימוד תורה, ובכך הוא נראה כמח"דש דת. אך אם הוא בוחר ללמוד תורה מתוך אהבת חוכמה, כדי להכיר את תורת ישראל, או כדי לחדד את שכלו – אין בכך איסור כלל. וכך הסיק הרב וינברג.

לדעתו של הרב וינברג, כך עולה גם מהסוגיה במסכת סנהדרין: "ובאמת הדרשה של רבי יוחנן: 'מורשה קהלת יעקב לנו מורשה ולא להם', מטעם נערה המאורסה או מטעם גזל, שייכת רק בכור **תי הבא ואמר שהתורה שלו ואינה מיוחדת לישראל**, והרי כאלו גוזל בכורתן ויתרון של ישראל, אבל לא במי שקורא בספריהם של ישראל לשם ידיעה וחכמה".

רק אם הגוי טוען שהוא מצווה בתורה, ושהיא שייכת גם לו – שייך לומר שהוא גוזלה מישראל או בועל את ארוסתו של עם ישראל.

אולם יש לברר: מדוע יש איסור לקיים את המצוות האלה, הרי הרמב"ם פסק שמותר לגוי לקיים מצוות ממצוות התורה? וכך הוא כותב¹¹:

"בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה".

אם-כן מה ההבדל בין שמירת שבת ולימוד תורה לבין שאר המצוות?

על כך עונה **הרב וינברג**¹² שהעיסוק בתורה, וכן שמירת השבת, הם **סימנים מובהקים לדת ישראל**, וגוי העוסק בתורה הרי הוא מחדש דת. אפשר להסביר שזאת משום שלכל עם יש מנהגים

ותרבות שונה – אך מציאות שבה אומה שובתת ממלאכה למשך יממה שלמה מנוגדת לטבע העולם, ולכן היא ייחודית לדת יש-ראל. גם התורה ניתנה לישראל לבדם, והם אלה שנצטוו להגות בה יומם ולילה. לכן אסור לגוי לקיים דווקא את שתי המצוות האלו, המייחדות את עם ישראל.

הסבר אפשרי נוסף הוא שהתורה והשבת הן שתי מתנות טובות שנתן הקב"ה במתנה לישראל¹³, ולכן דווקא על מצוות אלה יש איסור לגוי לקיימן. אולם שאר המצוות לא נקראו מתנה, אלא נועדו להדריך את עם ישראל בדרך הישרה ולזכותם בשכר על קיומן, ולכן אין כל מניעה שגם גוי יקיימן.

אולם **המאירי**¹⁴ חולק¹⁵ על הרמב"ם, ופסק שאף כשהגוי לא לומד תורה לשם קיום מצווה אלא מפני שרוצה להכיר את תורת ישראל – יש להענישו, "מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא מש-לנו מתוך שרואין אותו יודע ויבואו לטעות אחריו". נראה שכונ-תו היא שהטעם שמענישים גוי הלומד תורה הוא כדי להרחיק מאיתנו את הגויים, כדי למנוע את ההיטמעות בהם.

היתרים נוספים

המאירי¹⁶ הוסיף שני היתרים נוספים:

2. מותר ללמוד את דיני המצוות (חוץ משמירת שבת) אם הגוי רוצה לקיימם.

2. מותר לגוי ללמוד תורה אם כוונתו היא לעמוד על "תכלית שלימות תורתנו, עד שאם ימצאנה שלימה יחזור **ויתגייר**".

היתרים אלה נכונים לכאורה גם לשיטת הרמב"ם, שהרי הרמב"ם שהזכרנו לעיל פסק שמותר לגוי לקיים את מצוות התורה, אם כן, ודאי שמותר לו ללמוד את פרטי המצווה שברצונו לקיים. וכן גוי שרוצה להתגייר, מותר ללמדו תורה שהרי אין אפשרות להתגייר ללא לימוד המצוות.

בגלל קוצר היריעה, התמקדנו במאמר זה בדין גוי הלומד תורה, ולא עסקנו בשאלה האם מותר לישראל ללמד גוי תורה. בזאת נעסוק, בעזרת ה', בפעם אחרת¹⁷.

13	תורה – פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) במדבר, פרשת חקת, דף קכה, עמוד א. שבת – מסכת שבת י, ב.
14	בית הבחירה למאירי, סנהדרין נט, א.
15	וכן התוספות בחגיגה שהזכרנו לעיל סובר שאסור לגוי ללמוד תורה, גם אם לא מתכוון לשם מצווה.
16	שם.
17	עיין בגמרא חגיגה יג, א, שו"ת הרמב"ם סימן קמט, שרידי אש הנ"ל, שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן קעב.

11	הלכות מלכים י, י.
12	שם, סימן נה.